

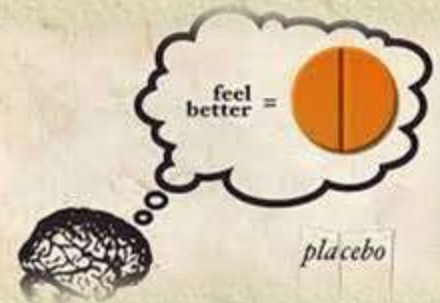
ΕΙΚΟΝΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ PLACEBO THERAPY

therapy
the placebo
r a j n e e s h

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

- ✦ Ποιο είναι το πιο αποτελεσματικό;
- ✦ Που έχει υποβληθεί στις περισσότερες μελέτες;
- ✦ Πάντα αποδεικνύεται καλύτερο από ότι αναμένεται;
- ✦ Το εύρος των παθήσεων απεριόριστο;

PLACEBO

- ✦ placebo (λατινικά): θα ευχαριστήσω
- ✦ Ψαλμός 116, στ. 9.: "*Placebo domino in regione vivorum*"
- ✦ *To sing a placebo*: κολακεύω
- ✦ φάρμακο που μάλλον ευχαριστεί παρά ωφελεί τον ασθενή: ιατρικό λεξικό Hooper, 1911

PLACEBO

- ✦ Οποιαδήποτε παρέμβαση που είναι σχεδιασμένη ώστε να προσομοιάζει προς ιατρική θεραπεία, αλλά δεν έχει καμιά ειδική δράση έναντι της νόσου για την οποία χορηγείται
- ✦ Δεν υπάρχει βιολογικά πιθανή εξήγηση για την αιτιολογική συσχέτιση μεταξύ αγωγής και κλινικής έκφρασης

Placebo

✦ Θεραπεία με συμβολική αξία η οποία προκαλεί φυσιολογικές μεταβολές μέσω των ψυχολογικών της ιδιοτήτων

✦ Henry Beecher, 1955
(χορήγηση ορού σε στρατιώτες)

Εικονική Θεραπεία (placebo)

- ✦ Από τα πρώτα μη placebo φάρμακα:
κιγχόνη (1638)

Μηχανισμοί Θεραπείας

Το θεραπευτικό αποτέλεσμα προκαλείται από:

- ♦ τη θεραπευτική μέθοδο τεκμηριωμένης αποτελεσματικότητας-**ΙΑΤΡΙΚΗ**
- ♦ την ικανότητα του οργανισμού να αποθεραπεύεται-**ΦΥΣΗ** π.χ. φυσική πορεία της νόσου
- ♦ την εικονική δράση της θεραπείας (placebo effect)-**ΦΑΝΤΑΣΙΑ**

Placebo ευαισθησία

✦ η απάντηση του υποκειμένου σε κάθε ουσία ή διαδικασία, που είναι γνωστό ότι δεν έχει καμιά θεραπευτική επίδραση, στην ειδική κατάσταση που επιδιώκουμε να θεραπεύσουμε

Nocebo αντίδραση

- ✦ Nocebo (λατινικά): θα βλάψω
- ✦ Φαινόμενο αντίθετο του placebo, πρόκληση ασθένειας ή δυσφορίας από μια ουσία ή διαδικασία χωρίς «ειδική δράση»
 - ✦ Να διακρίνεται από ανεπιθύμητες ενέργειες placebo

Εικονική Θεραπεία, παραδείγματα

- ✦ Placebo αναλγησία (δισκία, κρέμες, ενέσιμα)
- ✦ Placebo απολίνωση της μαστικής αρτηρίας για τη στηθάγχη
- ✦ Ιατρικές συσκευές (υπερηχογράφος)
- ✦ Ηλεκτρόδια στον εγκέφαλο
- ✦ Τα λόγια του κλινικού

Placebo

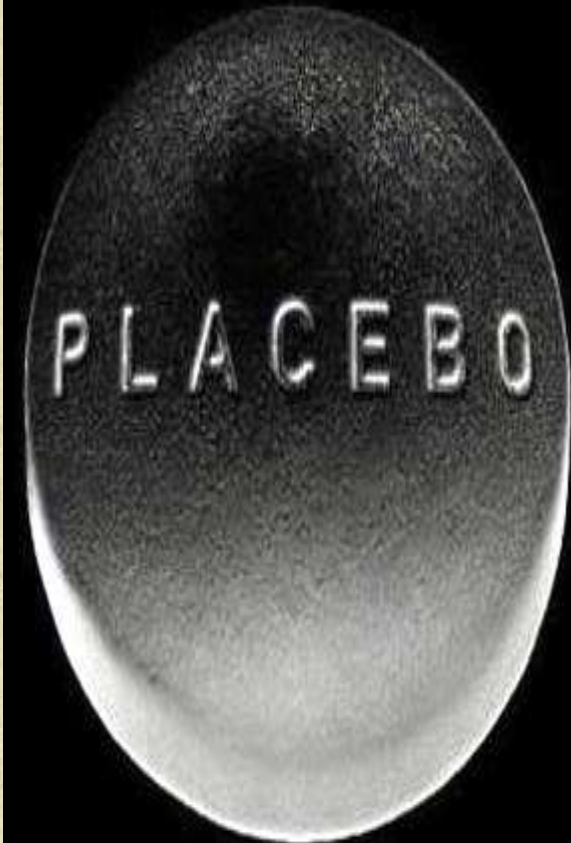
- ✦ Αναπαριστά τις ψυχοκοινωνικές όψεις κάθε Θεραπείας
- ✦ Η μελέτη του φαινομένου placebo αντιστοιχεί στη μελέτη του ψυχοκοινωνικού πλαισίου περί τον ασθενή

Placebo

✦ Καταστάσεις που επηρεάζονται περισσότερο από το φαινόμενο placebo είναι:

- ✦ Κατάθλιψη
- ✦ Χρόνιος πόνος
- ✦ Κινητικές δυσλειτουργίες

Το πλαίσιο ή τα μη ειδικά χαρακτηριστικά της Θεραπείας

- ✦ Κάθε ιατρική θεραπεία λαμβάνει χώρα σε ένα πλαίσιο
- ✦ Αν και το placebo είναι μια αδρανής ουσία, επειδή χορηγείται σε ένα πλαίσιο (το ιατρικό), μπορεί να επηρεάζει τη θεραπεία
- ✦ Σημασία στις οδηγίες
- ✦ Και μια λέξη μπορεί να μετατρέψει το placebo σε nocebo

Placebo

- ✘ Γνήσια (π.χ. φυσιολογικός ορός)
- ✘ Μη γνήσια (π.χ. αντικαταθλιπτικά στην αρχή)
- ✘ Η χρονιότητα δεν παίζει ρόλο
- ✘ Δεν είναι αποτελεσματικά μετά από πολλές αποτυχημένες θεραπείες

**I NEED MY
MEDS
FOR I AM A
PLACEBO
ADDICT**

Το πλαίσιο ή τα μη ειδικά χαρακτηριστικά της Θεραπείας

- ✦ Εξωτερικά χαρακτηριστικά του φαρμάκου
 - ◆ Χρώμα, γεύση, τρόπος χορήγησης, ποσότητα
 - έγχρωμο, πικρό, ενέσιμο, περισσότερο αποτελεσματικά
 - ◆ Κάψουλες αντί δισκίων
 - ◆ Νεώτερο αντί παλαιότερο
- ✦ Εργαστηριακές εξετάσεις χωρίς διαγνωστική σημασία
- ✦ Η απόδοση μιας διάγνωσης και η καθυσύχασση, ακόμη και χωρίς φάρμακο
- ✦ Η σχέση γιατρού ασθενούς

Πόσο ισχυρή είναι η επίδραση του placebo;

μέση ελάττωση του πόνου με το υπό εξέταση φάρμακο

μέση ελάττωση του πόνου με το γνωστό αναλγητικό

**Μπορεί να είναι
αποτελεσματικό
στον πόνο όσο
το 56% της μορφίνης**

Είναι Placebo?

- ✦ Φάρμακα και πρεμβάσεις που καταργήθηκαν
- ✦ Δεν είμαι σίγουρος για τη διάγνωση αλλά δίνω φάρμακο
- ✦ Παίρνω φάρμακα από μόνος μου
- ✦ Παίρνω φάρμακα όχι σύμφωνα με τις οδηγίες

Πιθανοί μηχανισμοί δράσης του placebo

- ✦ Κλασσική εξαρτημένη μάθηση
- ✦ Θεωρία προσδοκιών
- ✦ Θεωρία ανταμοιβής
- ✦ Αγχόλυση

Η μια θεωρία δεν αποκλείει την άλλη

Θεωρία της εξαρτημένης μάθησης - κλασσική εξάρτηση

Μάθηση μέσω συσχέτισης με προηγούμενη εμπειρία -
learning phenomenon (μη συνειδητή)

✦ Ο σκύλος του Ρανιον - έκκριση σιέλου

- ✦ η τροφή (μη εξαρτημένο ερέθισμα)
- ✦ το καμπανάκι (εξαρτημένο ερέθισμα)

✦ Η ασπιρίνη για την κεφαλαλγία, μη εξαρτημένο ερέθισμα

- ✦ Το δισκίο με το χρώμα της ασπιρίνης, το σχήμα και τη γεύση της, εξαρτημένο ερέθισμα

✦ Μη φαρμακολογικοί παράγοντες (νοσοκομείο, γιατρός, σύριγγες, φυσική εξέταση) ως εξαρτημένα ερεθίσματα

Πιθανοί μηχανισμοί δράσης placebo (από την πρώτη χορήγηση...

Θεωρία των προσδοκιών (συνειδητή)

- ✦ Η απάντηση στο placebo συνδέεται με τις προσδοκίες του ασθενούς για τη βελτίωση ή την επιδείνωση αντίστοιχα, δηλ. αν περιμένει τη **θεραπεία**
 - placebo αλκοόλ προκαλεί αύξηση της σεξουαλικής διέγερσης, της επιθετικότητας και της επιθυμίας για αλκοόλ (craving)
- ✦ Συμβαίνουν πιο σημαντικές μεταβολές στον μεταβολισμό του εγκεφάλου ασθενών που περιμένουν να πάρουν ενεργό φάρμακο (μεθυλφαινιδάτη), σε σχέση με αυτούς που περιμένουν να πάρουν placebo, παρόλο που και οι δυο ομάδες παίρνουν ενεργό φάρμακο

Πιθανοί μηχανισμοί δράσης placebo

Θεωρία των προσδοκιών (επιθυμία, αυτό-ενίσχυση, αυτοαποτελεσματικότητα)

✦ Όσον αφορά τον πόνο

- ✦ Η απελευθέρωση ενδογενών οπιούχων είναι ένας πιθανός μηχανισμός δράσης μέσω του οποίου δρα το placebo, όταν υπάρχουν συνειδητές προσδοκίες θεραπείας (ναλοξόνη)

✦ Η προσδοκία ανταμοιβής (το προσδοκόμενο κλινικό κέρδος) μπορεί επίσης να κινητοποιήσει placebo απάντηση, που μερικώς τουλάχιστον διαμεσολαβείται από την ντοπαμίνη

- ✦ Το γλυκό ηρεμεί το μικρό παιδί
- ✦ Η προσδοκία της κινητοποίησης μπορεί να ανακουφίζει τον πόνο του κινητικά δυσλειτουργούντος
- ✦ Οι ιαματικές ιδιότητες της θρησκευτικής εμπειρίας

Ποιός απαντά στο placebo?

- ✦ Υπάρχει η παλαιά άποψη ότι περίπου 30% των ατόμων απαντά στο placebo
- ✦ Στην κατάθλιψη: 12-52% (30%)
- ✦ Ποσοστά κυμαίνονται και φθάνουν μέχρι 100%
- ✦ Οι placebo responders έχουν αυξηθεί στις μελέτες των τελευταίων χρόνων

Επιπτώσεις στην κλινική πράξη

Η απάντηση στο placebo

- ✦ δεν εξαρτάται από την προσωπικότητα ή τα δημογραφικά
- ✦ δεν είναι σταθερή στο ίδιο άτομο
- ✦ δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δ.δ. οργανικότητας-ψυχογένειας
- ✦ Δεν αφορά μόνο τους «υστερικούς» ή τους «με ψευδαισθήσεις»
- ✦ Μπορεί να επιτυγχάνεται επί μακρόν (π.χ. 1 έτος)

Το παράδοξο του ορισμού του placebo

- ✦ Αν το placebo είναι μια αδρανής ουσία, δεν μπορεί να έχει δράση
- ✦ Εάν έχει δράση, δεν είναι αδρανής ουσία
- ✦ Απάντηση στο νόημα (meaning)
 - ◆ Η δράση του placebo ορίζεται ως μια επιθυμητή απάντηση σε ένα νόημα, που συνάγεται από μια αδρανή ή ψευδο-θεραπεία
 - ◆ Αν και τα placebos είναι αδρανή και δεν μπορεί να έχουν επίδραση στη θεραπευτική διαδικασία, το νόημά τους, έχει.

Το παράδοξο του ορισμού του placebo

✦ Αν το placebo είναι μια αδρανής ουσία,

**δεν μπορεί να έχει
δράση**

✦ Εάν έχει δράση,

**δεν είναι αδρανής
ουσία**

Ηθικά ζητήματα στην έρευνα

Διπλές-τυφλές ελεγχόμενες με placebo μελέτες

✦ Η θεραπεία πρέπει να αποδειχθεί αποτελεσματικότερη του placebo

- ✦ Διαχωρισμός των ειδικών από τα μη ειδικά χαρακτηριστικά της θεραπείας (+)
- ✦ Αποφυγή υπερτίμησης δραστικής ουσίας, μέσω της ενημέρωσης για την πιθανότητα λήψης placebo(+)
- ✦ Αρχή της ωφέλειας: το καλύτερο δυνατό (-)
- ✦ Αρχή της αυτονομίας: εξαπάτηση; (-)

Ηθικά ζητήματα στην έρευνα

Προτάσεις που έχουν υποστηριχθεί

- ✦ Πρόκειται για εξαπάτηση, δεν πρέπει να χρησιμοποιείται
- ✦ Γιατί να μην χρησιμοποιήσω, έστω και εξαπάτηση, για το καλό του ασθενούς;
- ✦ Δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι είναι αποτελεσματικό
- ✦ Υπάρχουν αποδείξεις ότι και ακόμη και ψευτοχειρουργικές επεμβάσεις έχουν σημαντικά αποτελέσματα

Επιπτώσεις στην κλινική πράξη-ηθικά ζητήματα

Προτάσεις που έχουν υποστηριχθεί

- ✦ Το placebo αυξάνει την αποτελεσματικότητα ενεργού θεραπείας
- ✦ Αυξάνοντας τις προσδοκίες από ενεργό θεραπεία, μπορούμε να μειώσουμε τη δόση
- ✦ Δεν είναι ηθικό να μην χρησιμοποιείς την «απάντηση στο νόημα» για να αυξήσεις την αποτελεσματικότητα ενεργού θεραπείας

Πώς να αυξήσουμε την αποτελεσματικότητα κάθε Θεραπείας

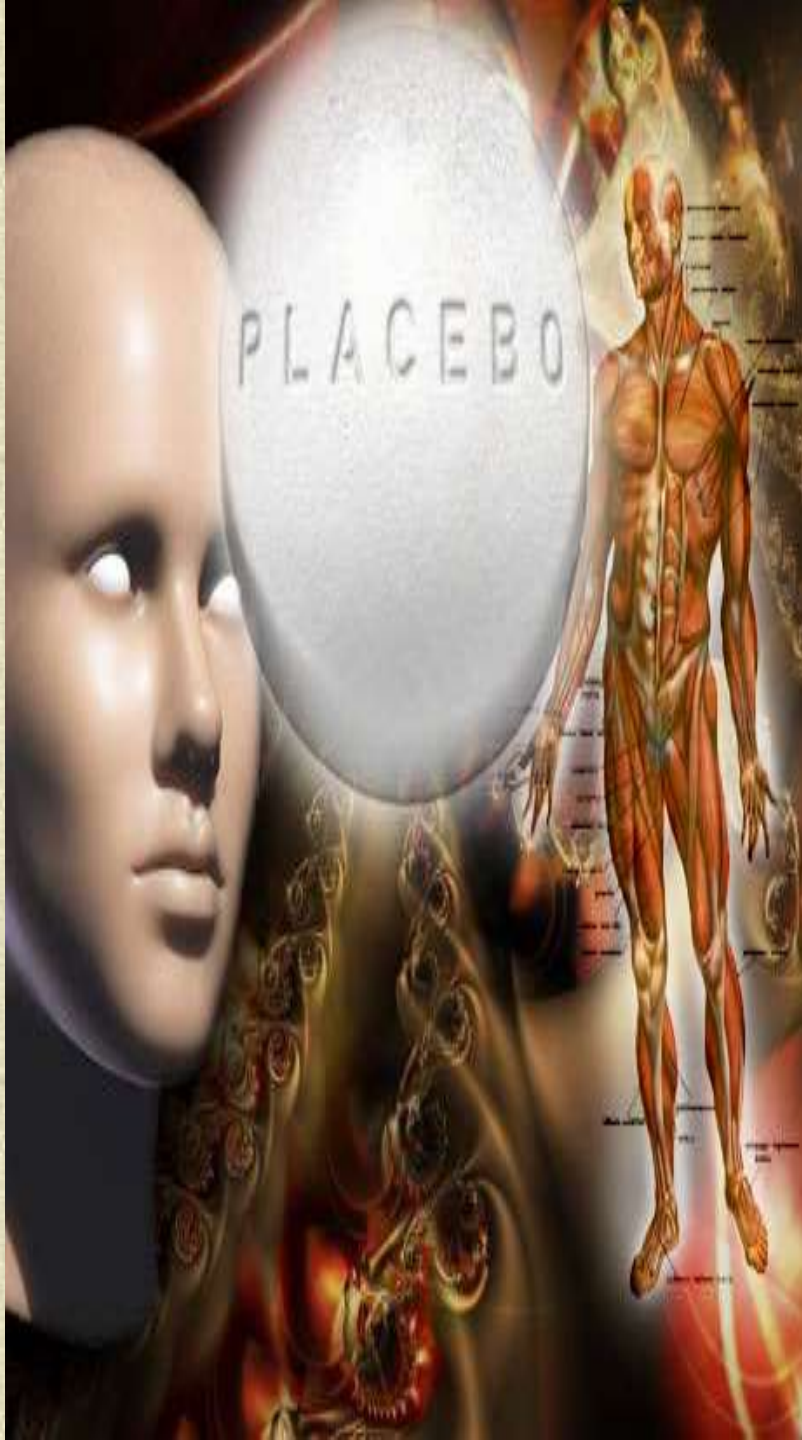
Αξιοπιστία

- ✦ του Θεραπευτή
- ✦ του πλαισίου
- ✦ της Θεραπείας
- ✦ του τελετουργικού χορήγησης της αγωγής

Η ποιότητα της σχέσης με τον Θεραπευτή

- ✦ Να μιλάμε στους ασθενείς μας για την αποτελεσματικότητα της Θεραπείας μας

✦ **PLACEBO:** Χρ. Ανδρέου, Β. Μποζίκας,
Ψυχιατρική 2008, 19:153-164

✦ The placebo response: how words and rituals change the patient's brain. Benedetti, F, Amanzio M. Patient education and Counseling 84 (2011) 413-419

✦ How placebos change the patient' brain. Benedetti F et al, Neuropsychopharmacology reviews (2011), 36, 339-354